

Eerste advies van het NFUGG betreffende de diverse huidige Nederlandse geopark-initiatieven

Nederlands Forum Unesco Global Geoparks, maart 2018.

Op 31 oktober 2017 heeft het Nederlands Forum Unesco Global Geoparks de stand van zaken en haalbaarheid van de diverse geopark-initiatieven in Nederland besproken. Het betreft de initiatieven Schelde Delta, Gooi- en Vechtstreek, Heuvelrug, Oer-IJ en Peelhorst. Het initiatief HollandDelta is hierin niet opgenomen omdat het Forum over onvoldoende concrete informatie beschikt om de stand van zaken effectief te bespreken en te kunnen beoordelen. Voorts heeft het forum met alle betrokken initiatieven een individueel gesprek gevoerd over het voorlopig advies. Deze gesprekken vonden plaats in januari en februari 2018.

Schelde Delta

Het Forum is positief over het initiatief Schelde Delta: argumenten zijn onder meer de overtuigende geologische en geomorfologische waarde; de rijke geschiedenis en cultuur in relatie tot geologie en landschap (strijd met het water); omvang in schaal, het grensoverschrijdende karakter, voldoende capaciteit op bestuurlijk en organisatorisch terrein. Een onderdeel dat nog beter ontwikkeld moet worden is de gezamenlijke identiteit van het gebied, dat zich uitstrekt over vier provincies en twee landen.

Het Forum verzoekt Schelde Delta de resultaten van de Unesco Global Geopark self-evaluation te delen om nog concreter in beeld te krijgen hoe ver het initiatief is met de voorbereidingen voor een aanvraag.

Unesco verwacht van Nederland een geopark-initiatief dat insteekt op water, en dat in internationaal opzicht iets toevoegt aan het netwerk. Schelde Delta heeft de potentie dat te bieden en is een serieuze optie.

Peelhorst

Peelhorst is een enthousiast initiatief met aanzienlijke en brede ambtelijke, politieke en maatschappelijke steun. Het Forum vraagt zich echter af of de geologische basis voldoende overtuigend is voor een succesvolle aanvraag. Ook met een uitbreiding naar het oosten verwacht het Forum dat de kans aanzienlijk is dat het gebied onvoldoende onderscheidend zal blijken. Wel vindt zij dat de Peelhorst in een meer regionale context weldegelijk een waardevolle trekpleister vormt. Het Forum is zich er van bewust dat het initiatief om een Unesco Global Geopark te ontwikkelen nog relatief jong is. Geconstateerd wordt dat nog een flink aantal stappen - met om te beginnen een gedegen wetenschappelijke onderbouwing van de internationale geologische betekenis – genomen moeten worden.

Oer-IJ

Oer-IJ is een rijk en divers initiatief met een mooie verhaallijn, enthousiaste initiatiefnemers en een breed scala aan thema's. Het initiatief is gestart in 2003. Een moeilijkheid is, zoals de organisatie zelf ook aangeeft, dat het Oer-IJ nauwelijks waarneembaar is in het veld/landschap ("Het Oer-IJ is waarschijnlijk de minst zichtbare en meest ondergewaardeerde structuurlijn in Nederland"). Daarom zijn de initiatiefnemers naar andere elementen in het landschap gaan kijken om deze toe te voegen, zoals duinen en kust. Met deze veel grootschaliger elementen wordt de begrenzing van het gebied echter weer lastig te verantwoorden. In verband met de kleinschaligheid en de onzichtbaarheid van het belangrijkste geologische element, concludeert het forum dat dit initiatief eigenstandig niet internationaal onderscheidend genoeg is om in aanmerking te komen voor Unesco Global Geopark-status. Het gebied bevat niettemin veel waardevolle cultuurhistorische en landschappelijke elementen. Gesuggereerd wordt de mogelijkheid van een provinciale status te verkennen.

Heuvelrug

Eigenstandig is dit initiatief onvoldoende levensvatbaar om aan de criteria van Unesco Global Geoparks te voldoen: een aanvraag gebaseerd op een stuwwal is internationaal gezien onvoldoende overtuigend en onderscheidend. Inmiddels is de aandacht mede gericht op de flanken van de stuwwal, met specifieke geohydrologische eigenschappen, een rijkdom aan cultuurlandschappen (met name wat betreft de interactie tussen mens en waterrijk landschap) en kwetsbare natuurwaarden (o.a. veengebieden). Dit vergroot de kansrijkheid van het initiatief. Met deze gebiedsuitbreiding ontstaat een geografische overlap met het initiatief Gooi en Vecht.

Gooi en Vecht

Gooi en Vecht is inhoudelijk gezien eigenstandig kansrijk. Het heeft een scherp en interessant verhaal waarmee het binnen het thema water een toevoeging is op en onderscheidend is van Schelde-Delta. In principe is Gooi en Vecht niet te klein qua oppervlak, maar wel te klein voor de thematiek die het wil presenteren. M.a.w. er is een discrepantie tussen de schaal en het geologisch en thematisch verhaal. Daarmee wordt het een voorbeeldgebied, een archetype voor een groter gebied met vergelijkbare geologie, verhaal en thematiek.

Samenwerking en combinaties tussen Oer-IJ / Gooi en Vecht / Heuvelrug

Het forum gaat er van uit dat de kleinere initiatieven in West en Midden-Nederland (Oer-IJ, Gooi en Vecht, Heuvelrug) niet náást elkaar kunnen bestaan, omdat UNESCO meerdere geoparken die dicht bij elkaar in de buurt liggen en in thematiek deels overlappen, niet zal accepteren.

Oer-IJ en Gooi en Vecht

Het forum is onvoldoende overtuigd van een duidelijke samenhang tussen Oer-IJ en Gooi- en Vecht. Enerzijds biedt samenwerking wel kansen voor schaalvergroting; anderzijds leidt dit niet per sé tot meer levensvatbaarheid, omdat het tegelijk ook diffuser en complexer wordt.

Gooi en Vecht en Heuvelrug

Heuvelrug heeft een diffuser verhaal dan Gooi en Vecht maar het omvat een waardevol en toegankelijk gebied. De uitbreiding met de flanken van de stuwwal maakt het initiatief levensvatbaarder. Dit resulteert echter in een geografische overlap met Gooi en Vecht.

Zoals eerder vermeld vindt het Forum Gooi en Vecht niet te klein qua oppervlak, maar wel te klein voor de thematiek die het wil presenteren.

Hoewel het geologische verhaal en de identiteit van een combinatie van Heuvelrug en Gooi en Vecht inhoudelijk nog aanscherping behoeft, zal een samenwerking wel kunnen leiden tot een verbetering op strategisch vlak, qua schaal en inhoudelijke merites. Het samengaan van de gebieden kan resulteren in een logische begrenzing met een sterk inhoudelijk geologisch en (cultuur)landschappelijk aanbod. Het Forum acht voor een internationale aanvraag het thema 'water' kansrijker dan het thema 'stuwwal', en adviseert bij een gezamenlijk initiatief het thema 'water' leidraad te maken van het gemeenschappelijk verhaal.

Daar komt bij dat het naar de mening van het Forum onwenselijk is dat twee gebieden die elkaar overlappen, elk een aanvraag indienen. Ook is het niet wenselijk dat een aanvraag van een voorbeeldgebied van relatief kleine schaal (Gooi en Vecht) de mogelijkheid ontnemt het grotere gebied, dat als een samenhangend systeem kan worden beschouwd, en met waardevolle geologie en een gerelateerd verhaal, in aanmerking te laten komen voor een bredere aanvraag voor een geoparkstatus in dit deel van Nederland. Daarom adviseert het Forum verdere samenwerking van de twee initiatieven. Gezien het feit dat het gebied de grenzen van de provincies Utrecht en Noord-Holland overschrijdt lijkt hierbij op bestuurlijk vlak enige ondersteuning vanuit de beide provincies wenselijk.

Het Forum heeft in deze gespreksronde samenwerkingsmogelijkheden benoemd en schat in dat de combinatie van Heuvelrug en Gooi en Vecht kansrijker is dan de individuele initiatieven. Het is echter aan de initiatiefnemers zelf om dit vorm te geven: het Forum is, mede gezien zijn onafhankelijke positie, geen bemiddelende partij.

Algemene opmerkingen m.b.t. aanvraagprocedure:

- **Schaal:** Er is geen duidelijke leidraad voor de gewenste schaal van een geopark. Een gebied hoeft niet per sé groot te zijn. Het belangrijkste is dat de schaal en het verhaal bij elkaar passen.
- **Voorzichtigheid** is geboden als het gaat om adviseren over een groeimodel, waarbij op later moment gebiedsuitbreiding van een initiatief mogelijk is. De regels van het programma stellen namelijk dat bij meer dan 10% gebiedsuitbreiding, een bestaand geopark geheel opnieuw een procedure moet opstarten om een aanvraag in te dienen. Gebiedsuitbreiding van meer dan 10% kan dus niet meegenomen worden in bijvoorbeeld een *periodic review* (elke vier jaar).
- Het forum kiest ervoor niet te werken met een rangorde van haalbaarheid van bestaande initiatieven. Per initiatief zal het een positief dan wel negatief advies geven over de haalbaarheid daarvan.